

POSTANOWIENIE

29 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

na posiedzeniu niejawnym 29 maja 2025 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa K.D. i J.D.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z 15 grudnia 2022 r., XXVII Ca 646/21,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. obciąża stronę pozwaną kosztami postępowania kasacyjnego, pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

UZASADNIENIE

W skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 15 grudnia 2022 r. (sygn. akt XXVII Ca 646/21), pełnomocnik pozwanego Banku spółki akcyjnej w W., oparł wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wskazując na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Skarżący sformułował dwa zagadnienia: pierwsze na kanwie art. 385¹ § 2 k.c. odnosi się do skutków prawnych eliminacji klauzuli przeliczeniowej w umowie kredytu indeksowanego zawartej przed 24 stycznia 2009 r., ze szczególnym uwzględnieniem możliwości

dalszego wykonywania umowy po usunięciu postanowienia niedozwolonego; drugie dotyczy relacji pomiędzy przepisami o ochronie konsumenta a zasadami porządku prawnego w Polsce i Unii Europejskiej takimi jak zasada proporcjonalności, równości oraz pewności prawa, a w konsekwencji czy orzekając o konsekwencjach uznania postanowień umowy za niedozwolone, sąd może zastosować sankcję skrajnie korzystną dla konsumenta, ale prowadzącą do naruszenia zasady proporcjonalności, pewności prawa i równości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy odnieść się do wyjaśnienia składu osobowego, w którym wydano w sprawie postanowienie Sądu Najwyższego z 29 maja 2025 r., wobec złożenia 20 października 2023 r. (k. 51) przez sędziego wyznaczonego do jej rozpoznania (wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania) zawiadomienia na podstawie art. 51 k.p.c. o okolicznościach uzasadniających jego wyłączenie od orzekania z uwagi na spłacanie przez sędziego pożyczki udzielonej przez bank, indeksowanej do kursu franka szwajcarskiego. Wskazano w nim, że ze względu na pozycję ustrojową Sądu Najwyższego oraz znaczenie orzeczeń wydawanych przez ten Sąd orzeczenie wydane z jego udziałem może oddziaływać na jego sytuację prawną względem banku, z którym sam zawarł i nadal spłaca umowę pożyczki indeksowaną do kursu franka szwajcarskiego, co może wywoływać wątpliwości co do bezstronności sędziego. Wprawdzie postanowieniem Sądu Najwyższego z 30 października 2023 r. (k. 61) odmówiono wyłączenia sędziego wyznaczonego do rozpoznania sprawy, ale orzeczenie to zostało wydane w składzie: SSN Mariusza Łodko, który został powołany na urząd sędziego Sądu Najwyższego na podstawie postanowienia Prezydenta RP z 4 maja 2020 r. (MP z 2020 r., poz. 535) na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa zawarty w jej uchwale nr 237/2020 z 31 stycznia 2020 r. w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na sześć stanowisk sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Dyscyplinarnej ogłoszonych w Monitorze Polskim z 2019 r., poz. 675. Obwieszczenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o 6 wolnych stanowiskach sędziego w Sądzie Najwyższym do objęcia w Izbie Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego z 2 lipca 2019 r. zostało opublikowane (w Monitorze Polskim z 2019 r., pod poz. 675) w dniu 11 lipca 2019 r. Krajowa Rada Sądownictwa podjęła wyżej wskazaną uchwałę w składzie

i w trybie ukształtowanym przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3). Po objęciu urzędu sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Dyscyplinarnej tego Sądu SSN Mariusz Łodko został I CSK 3380/23 3 z dniem 1 marca 2021 r. przeniesiony decyzją Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego. Wyżej wskazane okoliczności dotyczące powołania na urząd sędziego Sądu Najwyższego Mariusza Łodko uzasadniają poważne wątpliwości co do tego, czy i jakie skutki wywołało postanowienie Sądu Najwyższego wydane z jej udziałem w świetle uchwały składu połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNC 2020, nr 4, poz. 34) oraz orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. np. wyrok z 3 lutego 2022 r., skarga nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce) i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. np. wyrok z 7 listopada 2024 r., C-326/23, ECLI:EU:2024:940). Dotyczy to w szczególności oceny czy Sąd Najwyższy w takiej obsadzie spełniał kryteria, jakim powinien odpowiadać sąd określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w zw. z art. 47 Karty Praw Podstawowych (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 26 października 2022 r., II CSKP 556/22, z 15 lutego 2024 r., I CSK 4343/22, I CSK 5052/22, I CSK 5970/22 i CSK 6303/22, z 12 kwietnia 2024 r., II CSKP 1869/22, z 9 maja 2024 r., II CSKP 1483/22 i z 8 listopada 2024 r., II CSKP 1211/22), a w konsekwencji czy orzeczenie wydane w takim składzie osobowym było wiążące w dalszym postępowaniu. Odniesienie się do tej kwestii prawnej jest jednak obecnie bezprzedmiotowe nie tylko z uwagi na brak wniosków stron o wyłączenie sędziego wyznaczonego do rozpoznania sprawy, ale także z uwagi na zmianę okoliczności, która nastąpiła po wydaniu postanowienia o odmowie wyłączenia sędziego wyznaczonego do rozpoznania sprawy, polegającą na wykonaniu przez niego ugody zawartej z bankiem, w wyniku czego jego zobowiązanie z tytułu pożyczki indeksowanej do kursu franka szwajcarskiego wygasło, a strony zobowiązały się nie dochodzić wobec siebie żadnych roszczeń. Stosowne oświadczenie w tym przedmiocie zostało złożone przez sędziego wyznaczonego do

rozpoznania sprawy (wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania) i załączone do akt (k. 65). Zdezaktualizowały się więc przyczyny, które wskazane zostały w zawiadomieniu sędziego jako uzasadniające jego wyłączenie od orzekania w tej sprawie.

Określone w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które – zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. – będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. może być uznana za spełnioną wyłącznie wówczas, gdy skarga kasacyjna formułuje istotne zagadnienie prawne, którego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz rozstrzygnięcia sprawy. Zagadnienie powinno być wyraźnie przedstawione, poparte wskazaniem możliwych, alternatywnych rozwiązań oraz wykazaniem, że nie zostało ono dotychczas rozstrzygnięte lub że istnieje potrzeba zmiany dotychczasowej wykładni (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 18 września 2012 r., II CSK 180/12, z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14 i z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16). Powinno ono także cechować się analogiczną wagą, jak pytanie prawne kierowane przez sąd drugiej instancji na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., czyli dotyczyć poważnych wątpliwości, które nie dają się rozwikłać przy zastosowaniu powszechnie przyjętych reguł wykładni (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2014 r., I UK 361/13, z 14 września 2012 r., I UK 218/12, z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15 oraz z 24 października 2012 r., I PK 129/12). Samo sformułowanie pytań nie jest wystarczające – niezbędna jest także ich analiza oraz przedstawienie rozbieżności

występujących w orzecznictwie lub doktrynie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 grudnia 2011 r., II PK 183/11, z 20 grudnia 2011 r., II PK 207/11, 9 stycznia 2017 r., II CSK 423/16, z 16 maja 2018 r., II CSK 12/18, z 10 maja 2018 r., I CSK 798/17, z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 585/17, oraz z 8 kwietnia 2018 r., V CSK 577/17).

Postępowanie kasacyjne – poza sytuacją określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. – nie służy realizacji indywidualnego interesu strony, lecz ma na celu ochronę interesu publicznego poprzez zapewnienie jednolitości wykładni prawa oraz wkład w rozwój jurysprudencji. Na etapie przedsądu ocena spełnienia przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej dokonywana jest w oparciu o argumentację przedstawioną w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, przy czym obowiązek ich wykazania spoczywa na stronie skarżącej (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Pierwsze ze wskazanych przez skarżącego zagadnień sprowadza się do pytania, czy stwierdzenie bezskuteczności klauzuli przeliczeniowej w umowie kredytu indeksowanego zawartej przed 24 stycznia 2009 r., uwzględniając art. 385¹ § 2 k.c., prowadzi do: utrzymania umowy w mocy z zastosowaniem kursu obiektywnego (np. średniego kursu NBP), przekształcenia jej w kredyt złotowy oprocentowany według stopy waluty indeksacji, uznania jej za nieważną jako niewykonalnej, konieczności zbadania, czy konsument świadomie wyraził wolę unieważnienia umowy. W orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ugruntowano pogląd, że klauzula przeliczeniowa oraz klauzula ryzyka walutowego są ze sobą funkcjonalnie powiązane, kształtując łącznie mechanizm indeksacji świadczeń umownych, tj. świadczeń głównych stron. Ich eliminacja wpływa na istotę zobowiązania i może prowadzić do nieważności umowy, jeżeli nie da się jej wykonać bez tych postanowień (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20, z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22). Zgodnie z art. 385¹ § 2 k.c., strony są związane umową w pozostałym zakresie, jednak tylko wtedy, gdy możliwe jest jej dalsze wykonywanie bez klauzuli abuzywnej. W przypadku kredytów indeksowanych, usunięcie mechanizmu przeliczeniowego często uniemożliwia

określenie wysokości zobowiązania, co skutkuje nieważnością umowy. Zastąpienie klauzuli abuzywnej mechanizmem opartym na kursie obiektywnym (np. średnim kursie NBP) jest dopuszczalne wyłącznie w sytuacji, gdy konsument świadomie, dobrowolnie i wyraźnie wyraził zgodę na takie rozwiązanie, posiadając pełną wiedzę o skutkach prawnych i ekonomicznych. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18 (Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, ECLI:EU:C:2019:819) oraz w wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 (I.W. przeciwko Bank BPH S.A., ECLI:EU:C:2021:341) jednoznacznie wykluczył możliwość automatycznego uzupełniania luki po klauzuli abuzywnej poprzez wykładnię oświadczeń woli, analogię czy zwyczaj. Przekształcenie umowy w kredyt złotowy oprocentowany według stopy waluty indeksacji również nie znajduje podstawy prawnej, gdyż prowadziłoby do zmiany charakteru zobowiązania i naruszenia zasady skutecznej ochrony konsumenta wynikającej z dyrektywy 93/13/EWG. Jak podkreślono w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, mającej moc zasady prawnej, z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) sankcja bezskuteczności postanowienia niedozwolonego działa od początku (*ex tunc*), zaś jego eliminacja może prowadzić do upadku całej umowy, jeśli brak jest podstaw do utrzymania stosunku obligacyjnego w pozostałym zakresie. Ocena czy konsument świadomie wyraził wolę unieważnienia umowy, jest istotna wyłącznie w kontekście jego decyzji co do skutków eliminacji klauzuli abuzywnej. Jednak brak takiej decyzji nie uprawnia sądu do konstruowania nowego stosunku prawnego w miejsce nieważnej umowy ani do przyjmowania mechanizmów zastępczych wbrew celowi dyrektywy 93/13/EWG. W konsekwencji, każdy z przedstawionych wariantów został już rozważony i oceniony w orzecznictwie Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Eliminacja klauzuli przeliczeniowej – bez świadomej zgody konsumenta na jej utrzymanie lub zastąpienie, prowadzi do nieważności umowy, a próby jej przekształcenia lub uzupełnienia nie znajdują oparcia w obowiązującym prawie ani w utrwalonej linii orzeczniczej.

Drugie ze wskazanych zagadnień dotyczy relacji pomiędzy przepisami o ochronie konsumenta – w szczególności art. 385¹ i art. 385² k.c. oraz art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13/EWG – a zasadami porządku prawnego, takimi jak

proporcjonalność, pewność prawa i równość stron. Skarżący kwestionuje dopuszczalność zastosowania sankcji nieważności, gdy skutkiem jest wyraźna korzyść po stronie konsumenta. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. wyroki: z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A., ECLI:EU:C:2021:341, z 26 marca 2019 r., C-70/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, ECLI:EU:C:2019:250, z 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank i in., ECLI:EU:C:2021:673) oraz Sądu Najwyższego (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 – zasadę prawną, wyroki Sądu Najwyższego: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45 i z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22), należy wskazać, że ochrona konsumenta wynikająca z dyrektywy 93/13/EWG ma charakter nadrzędny i nie może być ograniczana ze względu na zasady wskazane przez skarżącego, jeżeli prowadziłoby to do osłabienia skuteczności tej ochrony. Sąd krajowy ma obowiązek z urzędu badać nieuczciwe postanowienia umowne, a ich eliminacja powinna wywoływać rzeczywiste skutki ochronne dla konsumenta. Stwierdzenie nieważności umowy jako konsekwencja eliminacji klauzul abuzywnych nie narusza zasady proporcjonalności, lecz stanowi realizację celu dyrektywy 93/13/EWG, w tym efektu odstraszającego wobec przedsiębiorców stosujących nieuczciwe warunki. Wskazany przez skarżącego problem nie wykracza zatem poza ramy ustalonego orzecznictwa, nie budzi poważnych wątpliwości interpretacyjnych i nie uzasadnia potrzeby dalszej wykładni. Tym samym nie realizuje przesłanki istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Dodatkowo, w szeregu postanowień Sądu Najwyższego, m.in. z 5 września 2024 r., I CSK 6303/22, z 22 maja 2024 r., I CSK 1561/23, z 22 stycznia 2024 r., I CSK 6355/22, z 15 stycznia 2024 r., I CSK 5857/22, z 8 grudnia 2023 r., I CSK 5651/22, z 18 sierpnia 2023 r., I CSK 4238/22, z 4 lipca 2023 r., I CSK 3575/22, zob. też postanowienie z 14 maja 2025 r., I CSK 2528/23 – Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skarg kasacyjnych opartych na tożsamej lub zbliżonej argumentacji, uznając, że podnoszone zagadnienia zostały już rozstrzygnięte. Jak wskazano w postanowieniu z 13 maja 2024 r., I CSK 585/23, istotne zagadnienie prawne nie zachodzi, jeżeli Sąd Najwyższy wypowiedział się już na ten temat we

wcześniejszym orzecznictwie, a nie występują okoliczności uzasadniające jego zmianę. Skarżący nie wykazał potrzeby ponownego odniesienia się przez Sąd Najwyższy do przedstawionej problematyki na datę orzekania w przedmiocie przedsądu. W świetle dotychczasowego dorobku orzeczniczego Sądu Najwyższego oraz orzecznictwa unijnego, nie istniały podstawy do ponownej wypowiedzi w tej sprawie, także z uwagi na publicznoprawny i ponadindywidualny charakter skargi kasacyjnej.

Wskazać należy również, że nie zachodzi nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę – w granicach zaskarżenia – z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego – na stosowany wniosek zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną – orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c., obciążając nimi na podstawie art. 98 § 1 w zw. z art. 99, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. stronę pozwaną, która przegrała sprawę w postępowaniu kasacyjnym.

Dariusz Dończyk

(A.G.)

[r.g.]